

ความล้มเหลวในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติทั้งหลายซึ่งมีอยู่อย่างจำกัด และถูกมนุษย์ใช้และทำลายให้หมดไปอย่างรวดเร็วในรอบร้อยปีที่ผ่านมา ได้มีความพยายามในการแก้ไขปัญหา และเกิดปรัชญาทัศนะและวิธีการใหม่ในการจัดการทรัพยากร ซึ่งเชื่อว่าสิทธิและหน้าที่การจัดการทรัพยากรไม่เพียงควรที่จะเป็นของรัฐแต่ฝ่ายเดียวเท่านั้น หากแต่ประชาสังคมไทยโดยเฉพาะชุมชนท้องถิ่นซึ่งจะมีสิทธิและหน้าที่ในการจัดการด้วย กระบวนทัศน์ในการจัดการดังกล่าวนี้ปัจจุบันได้แพร่หลายไปทั่วโลกและมีตัวอย่างของความสำเร็จ มีการจัดการที่มีประสิทธิผลในนานาประเทศ

ประเทศไทยของเราเองก็เกิดปัญหาต่างๆ ทั้งความขัดแย้งและความล้มเหลวในการอนุรักษ์รักษาจัดการ ปัญหาต่างๆ นับวันจะมีความแหลมคมและรุนแรงมากขึ้นเป็นลำดับ ในภาควิชาการและประชาชนที่มีความห่วงใยในปัญหาดังกล่าวจึงมีความพยายามในการนำเสนอทางเลือกใหม่สู่สังคม

เมื่อวันที่ 15 พฤษภาคม พ.ศ. 2547 ได้มีการจัดสัมมนาเรื่องพลังท้องถิ่นกับการเปลี่ยนแปลงการจัดการทรัพยากรไทย โดยมี ศ. ดร. เสน่ห์ จามริก ศ. ดร. อานันท์ กาญจนพันธุ์ ดร. เสกสรร ประเสริฐกุล ร่วมอภิปราย ณ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ศ. ดร. เสน่ห์ จามริก แสดงทัศนะถึงสาเหตุที่ชุมชนเกิดความอ่อนแอว่าเกิดจากการเกิดขึ้นและดำรงอยู่ของรัฐชาติว่า

“ผมคิดถึงการจัดการในแง่ที่เป็นสิทธิของการพึ่งพิงได้เป็นสิทธิที่มีมาช้านาน สืบทอดมาโดยจารีตประเพณี แต่สิทธินี้ถูกทำให้สูญสิ้นไป แต่ก่อนมีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันระหว่างคนกับธรรมชาติ และคนกับชุมชน มีการแลกเปลี่ยนการค้าขาย ต่อมา เรามีระบบใหม่เกิดขึ้นเรียกว่ารัฐประชาชาติ หลังจากนั้น เรามีระบบเศรษฐกิจแบบตลาดเสรีเข้ามาแทนที่ การจัดการทรัพยากรนั้นเป็นการฟื้นฟูของเดิมที่เคยทำอยู่ก่อนแล้ว ไม่ใช่เป็นสิ่งใหม่ สิทธิชุมชนนี้เป็นกระแสสากล เมื่อ 6-7 ปีก่อน

Failure in managing limited natural resources, which have been quickly used up and destroyed by man during the past century, has led to endeavor in solving the problem, resulting in new philosophy, ideas and methods in natural resource management. The new concepts believe that right and duty of resource management should not belong to the state alone but Thai civil society, especially local community should have such right and duty. This point of view has been disseminated throughout the world with examples of successes and effective management in many countries.

Thailand has faced with problems in terms of conflicts and failures in preserving and managing. Problems have become more poignant and violent. Academic circle and people are worried about such problems and have tried to propose new alternatives to society.

On May 15, 2004, a seminar on Local Power and the Changes in Thailand's Resource Management was organized at Chiang Mai University with Prof. Dr. Saneh Chamarik, Prof. Dr. Anand Kanchanaphand, and Dr. Seksan Prasertkul joining the discussion.

Prof. Dr. Saneh Chamarik expressed his view concerning the cause of community weakness as a result of occurrence and existence of the state,

พลังท้องถิ่น

กับการเปลี่ยนแปลง

การจัดการทรัพยากรไทย

LOCAL POWER AND THE CHANGES

in Thailand's Resource Management

ทางสหประชาชาติได้มีชุมชนคนพื้นถิ่นทั่วโลกไปประชุมกันที่สมัชชาสหประชาชาติ และเสนอเอกสารสำคัญ ที่ผมยกตัวอย่างให้เห็นเพื่อต้องการแสดงว่า ไม่ใช่จะมีแต่เฉพาะในประเทศไทย ชุมชนเหล่านี้ได้ผลักดันให้เกิดร่างปฏิญญาว่าด้วยสิทธิชุมชนบนพื้นถิ่นขึ้น ใจความคล้ายๆ กับร่างพระราชบัญญัติป่าชุมชน เรื่องสิทธิในการจัดการนี้เป็นเรื่องของสากล การจัดการทรัพยากรที่เป็นอยู่ในปัจจุบันนี้สืบทอดจากยุคอาณานิคมที่เราต้องขจัดให้หมดสิ้นไป เราต้องเปลี่ยนแปลงเพื่อที่จะนำเอาวัฒนธรรมประเพณีที่สูญหายไปเพราะระบบอำนาจใหม่ ในสมัยก่อนอำนาจอธิปไตยมีลักษณะเป็นแบ่งสรรปันส่วนกันระหว่างรัฐใหญ่รัฐเล็ก การฟื้นฟูจารีตประเพณีหมายความว่า จะต้องกระจายอำนาจเฉลี่ยไปสู่ชุมชนด้วย ไม่ใช่อำนาจไปรวมตัวอยู่ที่กรมป่าไม้ ฉะนั้นจะต้องฟื้นความศักดิ์สิทธิ์ของจารีตประเพณีขึ้นมาเคียงกฎหมายที่อำนาจรัฐตั้งขึ้น นั่นคือการเปลี่ยนแปลง ผมคิดว่าในขณะนี้ พลังชุมชนถูกแบ่งแยก หลังจากเราแบ่งเขตการปกครองออกเป็นหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด เราก็มีผู้มีอำนาจปกครองมาจากส่วนกลาง การแบ่งเขตปกครองทำให้ฐานความสัมพันธ์ดั้งเดิมหายไปหมด สิ่งที่เราเรียกว่าเศรษฐกิจวัฒนธรรมหายไปหมด อำนาจในการจัดการทรัพยากรท้องถิ่นไม่ควรจะอยู่ที่ อบต. ผู้นำท้องถิ่นสมัยก่อนเคยเป็นตัวแทนท้องถิ่น เดียวนี้เป็นตัวแทนธุรกิจ ระดับประเทศ ระดับโลกไปแล้ว หากที่ดินเหมาะสมๆ ในชุมชนเพื่อให้นายทุนเข้ามาทำสนามกอล์ฟ ชุมชนต่างๆ จะต้องรวมตัวเป็นเครือข่ายให้เกิดขึ้น ชุมชนท้องถิ่นจะต่างคนต่างอยู่อย่างนี้ไม่ได้ จะต้องหวนคืนสู่อดีตที่มีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน และต้องมีความเป็นเอกภาพ ต้องมีการประสานเครือข่าย เพื่อให้เกิดพลังชุมชน”

ศ. ดร. อานันท์ กาญจนพันธุ์ ให้ความเห็นเรื่องพลังชุมชนว่า

“จริง ๆ แล้ว พลังเกิดจากการประสานความสัมพันธ์ระหว่างกันและกัน ก่อให้เกิดการสร้างเครือข่าย พลังที่ว่ามันเกิดจากการปฏิบัติการ และต้องมีการดำเนินการ ถึงจะมีพลังเกิดขึ้น พลังไม่ใช่เป็นอุดมคติ พลังเป็นเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างกันและกัน พลังเป็นเรื่องของการก่อตัวขึ้นมาท่ามกลางการจัดการจัดความสัมพันธ์ที่อาจมีการเปลี่ยนแปลงไป เมืองไทยมีปัญหอย่างหนึ่ง เมื่อพูดถึงเรื่องสิทธิ เรามักจะคิดถึงในเรื่องสิทธิเฉพาะตัว สิทธิในการเป็นเจ้าของ แต่ในสังคมชาวบ้าน สิทธิคือสิทธิการใช้และการดูแลรักษา สิทธิการจัดการ พูดง่ายๆ ว่าสิทธิมีอยู่หลายระดับ หลายชั้น หลายข้อ แต่เราในสังคมกฎหมายไทย เราสรุปสิทธิจนเหลืออันเดียวคือ สิทธิปัจเจก ซึ่งสามารถเรียกได้อีกอย่างหนึ่งว่า สิทธิความเบ็ดเสร็จเด็ดขาด คืออยู่กับใคร ก็อยู่กับคนนั้นอย่างเดียว เช่น กรมป่าไม้เป็นเจ้าของป่า ก็มีอยู่กรมเดียวที่ดูแลอยู่ กรมชลประทานก็ดูแลเรื่องน้ำไป ควรใช้สิทธิหลายชนิดเพื่อเอาไปควบคุมการใช้หลายอย่างเพื่อไม่ให้เกิดการละเมิดสิทธิการใช้”

“I’m thinking about management as the right to have and to get, which has been in existence for a long time and transferred by traditions. However, this right has been terminated. Previously, there was interdependence between man and nature, and man and community. There was trading and exchange. Later, there is a new system called the Nation State. After that the liberalized market economic system has come into place. Resource management is just recovering the previously existing one; it’s not new. Right of community is universal stream. Six to seven years ago, at the United Nations local communities around the world had a meeting at the General Assembly of the UN and presented an important document. From the example, I would like to illustrate that it’s not in Thailand only. These communities have pushed the occurrence of the draft Declaration on the Right of Local Communities. The content is similar to the draft of Community Forest Act. Right to manage is universal. Resource management as it is today has been transferred from the colonization period, which must be eradicated. We must change to bring back the lost culture and tradition because of the new power system. In the past, the sovereignty was the power to divide between big and small states. The rehabilitation of tradition means to distribute and decentralize the power to communities. The power shouldn’t be centralized at Royal Forest Department. Therefore, the sacredness of custom must be revitalized on a par with those laws instituted by the state power. This is a change. I think that right now the community power is split up. After we separate government boundary into village, subdistrict, district and province, we have governing person from the central region. Such a separation has lost the original relationship base. What we call cultural economy has been lost. The authority to manage local resources should not be at Tambon Administration Organizations. Local leaders were representatives of the locality but now they represent business, at national and global levels. They find suitable land in the community for golf course. Communities must gather into network. Local communities can no longer live separately. They must return to the past with interdependence and must have unity. There must be network coordination to create community power.”

Prof. Dr. Anand Kanchanaphand commented on community power as follows :

“Actually, power results from the coordination of interrelationship and leads to network creation. Such power is a result of operation and there must be implementation to have power. Power is not ideal. Power is interrelationship. Power is a matter of origination amid relationship management that may have changed. Thailand has a problem. When talking about right, we usually think about individual one, the right to possess.

“การผูกขาดก็ดี การรับความคิดจากตะวันตกมาใช้เพียงครั้งเดียวก็ดี เป็น การมองข้ามความหลากหลายภายใน การที่เราไม่เคยดึงพลังของความหลากหลาย ภายในทำให้เกิดปัญหาที่ว่ามานี้ พลังท้องถิ่นเกิดจากความหลากหลาย พลังเป็น เรื่องของความสัมพันธ์เชิงสังคมล้วนๆ พลังเป็นเรื่องของอำนาจในสังคม จะมีหรือไม่มี ขึ้นอยู่กับสังคมปล่อยให้เกิดความหลากหลายขึ้นหรือไม่ ความหลากหลายเหล่านี้ ไม่ถูกนำมาใช้ในลักษณะที่ซ้อนกันก็จะทำให้เกิดพลัง การที่เราทำกฎหมายป่าชุมชน ไม่ใช่พยายามจะกีดกันคนออกไปจากกระบวนการนี้ จริงๆ แล้ว เป็นการดึงให้ ทุกคนในสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการ ไม่ใช่ปล่อยให้กรมป่าไม้จัดการแต่เพียง ผู้เดียว กฎหมายป่าชุมชนเป็นกฎหมายฉบับแรกในประเทศไทยที่เน้นการมีส่วนร่วมมากที่สุด การจัดการนี้คือการจัดการเชิงซ้อน หมายถึงเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายของสังคม เข้ามาจัดการ เพราะสังคมจะมีอยู่ด้วยกันสามฝ่าย คือ ฝ่ายรัฐ ฝ่ายเศรษฐกิจ และ ฝ่ายชุมชนสังคม ที่ผ่านมาที่การจัดการล้มเหลวเพราะปล่อยให้ฝ่ายเดียวจัดการ และ ตลาดเข้าไปทำลาย รัฐได้สิทธิ์ในความเป็นเจ้าของ ให้ชาวบ้านมีสิทธิในการจัดการ และใช้ประโยชน์ ให้ภาคประชาสังคม ซึ่งประกอบด้วยนักวิชาการ เอ็นจีโอ เข้ามา มีบทบาทในการตรวจสอบถ่วงดุล หมายความว่าเราไม่ได้เชื่อภาครัฐว่าจะจัดการ ดูแลได้ แต่เราก็ไม่ฝากความหวังไว้กับชาวบ้านว่าจะดูแลได้ เพราะถูกทำลายให้ อ่อนแอมาโดยตลอด ถ้าเมื่อให้ชาวบ้านดูแลโดยไม่มีตรวจสอบถ่วงดุล ก็เท่ากับ ว่าย้ายปัญหาจากที่หนึ่งไปสู่อีกที่หนึ่ง การจัดการป่าควรจัดการโดยพื้นฐาน ความหลากหลาย ความหลากหลายดังกล่าวจะสร้างพลังให้เกิดขึ้น พลังเกิดจาก การสามารถตรวจสอบและถ่วงดุลกันได้อย่างต่างหาก พลังของท้องถิ่นจะเป็นจริง ได้อย่างไร ผมคิดว่าจะต้องอาศัยกลไกเชิงสถาบันที่รองรับโดยกฎหมายขึ้นมา”

ดร. เสกสรร ประเสริฐกุล กล่าวถึงที่มาของความล้มเหลวของชุมชนและ หนทางในอนาคตของชุมชนท้องถิ่นว่า

“การรวมศูนย์อำนาจหรือที่เรียกว่ารัฐชาติทำให้ชุมชนท้องถิ่นอาจจะ เป็น เป้าหมายของการถูกครอบงำหรือกดขี่หรือพลัง อาจจะทั้งก้าวกระโดดหรือทีละเล็กละน้อย จนกระทั่งถึงปัจจุบัน โดยการทำให้เป็นเอกภาพ ซึ่งจริงๆ แล้วคล้ายกับประเทศใน อาณานิคมเหมือนกัน การบริหารจัดการอยู่ตรงกลางหมด นอกเหนือจากการถูก ทำให้เป็นเอกภาพแล้วยังถูกทำให้เป็นเอกพจน์ หมายความว่า ต้องมีวัฒนธรรม แห่งชาติ ความเป็นเอกพจน์หมายความว่า คุณไม่มีฐานะอื่นๆ เหลืออยู่ในประเทศไทยเลย นอกจากฐานะปัจเจก ทั้งหมดนี้ถามว่าเกิดอะไรขึ้นกับชุมชน ทั้งหมดนี้เอง ที่คร่อมทับและบดขยี้ไปบนความหลากหลาย ที่ชุมชนเคยมีมาในแผ่นดินนี้ ซึ่ง ความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้นสุดที่จะประเมิน ในเวลานี้ เวลาที่เราพูดถึงพลังของท้องถิ่น หมายถึงเรากำลังพูดถึงพลังที่ถูกทำร้ายอย่างสาหัสสากรรจ์ และยืนอยู่บนทาง สองแพร่ง นั่นคือ อาจจะถูกทำร้ายเพิ่มจนไม่มีพลังเหลือเลย กับถ้าตื่นทัน รู้ทัน ก็สามารถฟื้นฟูได้ ในเวลานี้ สิ่งที่น่ากลัวที่สุดคือ ตลาดเป็นตัวตัดสินทุกอย่าง ถ้า ชุมชนตื่นไม่ทัน รัฐชาติก็จะเอาชุมชนไปขาย ขายให้กับทุนโลกาภิวัตน์ แล้วเรียกว่า ความเจริญ ธนาคารใหญ่ๆ ตอนนี้เป็นของทุนข้ามชาติหมดเลย ปัญหาที่จะต้อง ตระหนักก็คือ พลังท้องถิ่นไม่ใช่เรื่องของท้องถิ่น นี่เป็นกระแสของทั้งโลกและเป็น ทางรอดเดียวที่เหลืออยู่

“เมื่อเราพูดถึงพลังท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากร จะโดยรัฐหรือไม่ก็ตาม เรากำลังเปลี่ยนแปลงบรรทัดฐานความคิดทั้งหมด ตั้งแต่มองรัฐอย่างไร ผลประโยชน์ แห่งชาติจะเข้าใจมันอย่างไร ความชอบธรรมทางการเมืองอยู่ที่ไหน เราไม่ได้ปฏิเสธ

However, in the local society, the right is the one to use and manage. Simply speaking, there are many levels of right. It's complicated. In Thailand's law society, we have concluded the right to have one i.e. individual right, which can be called autonomous right. It depends on one entity alone. For example, Royal Forest Department possesses forest and it's the only department that takes care of this. Irrigation Department takes care of water. Many kinds of right should be utilized to control several usages in order to prevent violation.”

“Monopoly and importing ideas from the west and using only half of it are to overlook the diversity from within. We never pull out the power of internal diversity and that leads to such a problem. Local power results from diversity. Power is purely social relationship. Power is the authority in society. To have it or not depends on whether society allows diversity to occur. If this diversity is not used in duplication, power will be created. Community Forest Law is not aimed to obstruct people from the process. Actually it means to pull everyone in society to participate in management, not letting Royal Forest Department to do it alone. Community Forest Law is the first law in Thailand that focuses on participation most. Management here is double-fold, which means allowing all parties in society to manage. This is society is made up of 3 parties i.e. state, economic and social community. In the past, management failed because only one party was left to manage and market destroyed it. The state has the right to possess and allows people to have right in managing and exploiting. The civil society comprising academics and NGOs should be allowed to check and balance. This means to move the problem from one place to the other. Forest should be managed based on diversity. Such diversity will create power. Power results from the ability to check and balance. How can local power be realized? I think it must depend on institutional mechanism supported by laws.”

Dr. Seksan Prasertkul mentioned the background of collapsing communities and future directions of local communities,

“Centralization or Nation State has made local communities target of being torn of their power. It may be either frog leap or gradually. Until now it has been made unity. However, in fact it's like a colonial country. Management is all centralized. Apart from being made unity, it's been made singular. This means that there must be national culture. Being singular means that you don't have other statuses left in Thailand, except individual. From all these, we must ask what happens to communities. All these overlie and crush the diversity communities once had in society. The damage that occurs is beyond evaluation. Right now, when we talk about local power, it means we're talking about the power that has been

ระบบการเมืองแบบตัวแทน แต่ตัวแทนและผู้ถูกแทนมันห่างไกลกันเหลือเกิน รายได้ของคนที่เป็นผู้แทนกับคนที่ถูกแทนห่างไกลกันจนเทียบไม่ได้ สร้างสะพานข้ามลำบากเหลือเกิน เพราะฉะนั้น จะต้องแก้ด้วยการกระจายอำนาจลงสู่ท้องถิ่น การกระจายอำนาจหมายถึง ประชาชนมีอำนาจตรงในการดูแลชีวิตตนเอง โดยไม่ต้องผ่านองค์กรสถาบันผู้แทน ไม่ว่าจะระดับกลางหรือระดับบน เพราะประชาชนคือสถาบัน”

ในช่วงสุดท้าย ศ. ดร. เสน่ห์ จามริก ได้เสนอแนวทางออกดังนี้

“ทางออกในเรื่องชุมชนนี้จะต้องกระจายเวทีเศรษฐกิจการเมือง ไม่ใช่ไปให้รัฐสภาออกกฎหมายให้ แต่ต้องกระจายเวทีเศรษฐกิจการเมืองด้วยขั้นตอนต่อไปนี้

“หนึ่ง สร้างอัตลักษณ์ในความหลากหลาย ความเป็นตัวตนของชุมชน ของเครือข่ายชุมชน ความเป็นตัวตนของฐานทรัพยากร และความเป็นตัวตนของฐานทรัพยากรที่สัมพันธ์กับเพื่อนบ้าน สอง โลกเปลี่ยนแปลงไปแล้ว การพูดถึงสิทธิชุมชนจะต้องไม่ย้อนกลับไปหาอดีต แต่ในขณะที่เดียวกัน เมื่อสร้างอัตลักษณ์ขึ้นมาแล้วจะต้องมีการพัฒนาการเรียนรู้ใหม่ๆ จะต้องพัฒนาภูมิปัญญาให้ทันสมัย สร้างชุดประวัติศาสตร์ของตัวเอง เพราะนี่คือตัวนิยามอัตลักษณ์ของตัวเอง สาม ต้องสร้างเครือข่ายชุมชน ผมอยากเห็นเครือข่ายชุมชนที่อยู่ลุ่มน้ำเดียวกัน และระหว่างชุมชนป่าลุ่มน้ำกับเกษตรกรในพื้นที่ราบ และอยากเห็นสมาชิกของเครือข่ายชุมชนระหว่างชาตินี้เป็นการสร้างเวทีเศรษฐกิจการเมืองของชุมชน สี่ พัฒนาเศรษฐกิจชุมชนให้ได้เวลานี้โอท็อปกำลังเอาสิ่งดีของชุมชนไปเป็นเศรษฐกิจโลกหมด เราเข้าใจว่าต้องการเกิดตลาดให้ เพราะนายกฯ คนนี้มีอัจฉริยะทางการตลาด แต่อันตรายเป็นการตลาดหากใช้กับการเมืองมากเกินไป จะไปลดทอนความชอบธรรมหรือทอนกำลังชุมชน เพราะฉะนั้นผมอยากให้โอท็อปเป็นวัฒนธรรมใหม่ที่สร้างเศรษฐกิจในชุมชน สร้างตลาดในชุมชน และสร้างเครือข่ายแลกเปลี่ยนกันได้”

แม้ความคาดหวังที่จะให้หน่วยงานของรัฐซึ่งเป็นผู้ครอบครองสิทธิในการจัดการทรัพยากรทั้งหลายยังมีกำแพงใหญ่ขวางกั้น แต่ก็ไมอาจจะทานกระแสของการที่จะให้ชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วม มีสิทธิในการจัดการได้ ภาคหรือฝ่ายต่างๆ เริ่มมีมุมมองทัศนคติที่เปลี่ยนไปมายอมรับมากขึ้น เช่น คนกับป่าน่าจะอยู่ร่วมกันได้ และการเปลี่ยนแปลงสิทธิชุมชนนี้อาจหมายถึงการปรับตัวและพลิกฟื้นพลังครั้งสำคัญของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรของไทยให้อยู่อย่างยั่งยืนตลอดไป

severely hurt and stands on two-road junction. That is it can be hurt more until no power is left or if we awake in time and realize, we can rehabilitate the power. At present, the scariest thing is that the market judges everything. If communities don't wake up in time, the Nation State will put communities on sale, selling them to globalization and calling this civilization. Large banks now all belong to multinational capital. A problem for realization is that local power is not a matter of locality. This is the trend of the whole world and the only survival.

“When talking about local power in resource management, without awareness or not, we're changing the whole concept, from how to look at the state, how to understand national benefits, where political fairness is. We're not denying the representative political system but representatives and those who are represented are so far away. Income of representatives and those they represent are incomparably far. It's so hard to build a bridge across that. Therefore, it must be solved by decentralization. This means that people will have direct power in taking care of their lives without passing representative institution, whether it be lower or upper level, because people are institution.”

In the final session, Prof. Dr. Saneh Chamarik proposed the following solution :

“The solution to this community issue is to centralize economic-political platform. It's not letting the parliament issue laws but economic-political platform must be decentralized through the following stages :

“First, create uniqueness in diversity, individualism of communities and community network, uniqueness of resource base, and uniqueness of resource base that's related with neighbors. Second, the world has changed. Talking about community right must not get back to the past but at the same time when individualism is created, new learning must be developed. Wisdom must be developed and modernized. History must create itself because it's the definition of its own individualism. Third, community network must be created. I want to see network of communities in the same river basin and between river basin forest community and farmers on the plains. I also want to see the assembly of international communities. This is the creation of economic-political platform of communities. Fourth, community economy must be created. OTOP is now taking away good things of communities to be global economy. We understand that market must be born because this Prime Minister is a marketing genius but the danger is that too much use of marketing with politics will reduce the fairness or power of communities. Therefore, I want OTOP to be a new culture that creates economy in communities, create market in communities and create network for exchange.”

Even though the expectation to make state agencies possess right in resource management still has obstacles, it cannot resist the trend to allow local communities to participate and have right to manage. Many sectors or parties have changed their views to accept that man and forest can live together. The change of community right may mean adjustment and significant recovery of power for local communities in managing Thailand's resources to be sustainable.